

PRIRODNI AUTORITET umjesto kazne

Imati prirodan autoritet ne znači biti strog, nego biti iskren i svoj, spreman braniti vlastite granice i tako primjerom pokazivati djeci kako da i ona očuvaju svoje granice poštujući tuđe

PIŠE: *Dragica Barbarić, PSIHOLGINJA*

RAZGOVARAJUĆI NASAMO sa šesnaestogodišnjim mladićem koji je u pratnji majke došao psihologu na razgovor, čula sam od njega da je u kazni. "Zbog čega si u kazni?" pitam ga. Momak je malko razmislio i rekao: "Pa zapravo ne znam točno. Stalno sam u nekoj kazni. Valjda stalno radim neke probleme." Majka, koja se doimala doista brižnom, rekla je: "Ima loše ocjene i neposlušan je. Probali smo sve. Nagrađivali ga, kažnjavali. Kada oduzimanje računala nije pomoglo, zabranili smo mu i izlaske. No on je svojeglav, a situacija je sve napetija. A i srce mi se lomi kad ga kažnjavam. Što nam je činiti?"

MRKVA I BATINA

Mnogi roditelji zateknu se u sličnoj dilemi i jako se čude što iste metode koje su koristili njihovi roditelji i učitelji imaju tako malo učinka. Misle da je rješenje u još jačem kažnjavanju. No, kao je rekao Einstein, "definicija maloumnosti je kada svaki put radimo stvari na isti način očekujući različite rezultate".

Zašto nagrade i kazne slabo funkcioniraju iako bi po definiciji trebale mijenjati ponašanja? Jer kako je to davno utvrdio psiholog Skinner radeći eksperimente na životinjama, ako neko ponašanje prati negativna posljedica, vjerojatnost njegova pojavljivanja će se smanjivati (kazna). A ako ga prati pozitivna posljedica, vjerojatnost pojavljivanja će se povećavati (nagrada). Svatko tko ima psa zna da će ga, bude li dosljedan i uporan, metodom "mrkve i batine" poučiti mnogim stvari-

ma. Moguće je to i s ljudima, ali samo do neke mjere i uz rizične posljedice. Jer, ljudi uče i motiviraju se na puno kompleksnije načine.

KAKVU DJECU ŽELIMO?

Osim toga, želimo li odgovoriti poslušnu ili odgovornu djecu? U tradicionalnom odgoju poslušnost je bila imperativ. S post-modernim pluralizmom vrijednosti i saznanjima o štetnosti autoritarnih pristupa, roditelji su prvo pokušali suprotno - popustljiv odgoj.

Kada su uočili da ne valja, pokušavaju se vratiti na staro. No ta su vremena, srećom, nepovratno prošla. I što sad? Jesper Juul, poznati danski obiteljski psihoterapeut, nudi nešto potpuno drugačije. Nije pobornik kazni te navodi brojne primjere zašto one ne funkcioniraju. Npr. petogodišnje dijete koje biva poslano "u kaznu" nakon

što je počupalo novorođenog brata, nakon više takvih slanja u kut opet će ga počupati i reći "OK. Oдох ja sada u kut". Ako ga pak pokušamo ne okriviti nego sa stvarnim interesom pitati što osjeća i misli kada to čini, vjerojatno ćemo saznati da se boji da ga više ne volimo kao prije. Tako ćemo pomoći djetetu da prepozna svoje misli, osjeća i potrebe, da ih otvoreno iskazuje bliskim ljudima, bez straha od kazne. A i mi ćemo bolje upoznati dijete i njegove specifične potrebe.

No pritom trebamo biti spremni čuti i stvari koje nam se neće sviđati. Jer dijete nam može reći i "Mrzim brata". Najgore je nakon toga održati mu predavanje o tome "kako se brata mora voljeti", jer to je, eto, pravilo civiliziranog društva. To mu šalje poruku da s njim nešto nije u redu kad ne može voljeti brata. A zapravo mu trebamo pomoći da prepozna koja je njegova potreba ugrožena i kada ga razuvjerimo u njegovu strahu od gubitka roditeljske ljubavi, bit će spreman prihvatiti bracu i, dapače, rado nam pomoći u brizi o njemu. Jer potreba za ljubavlju i povezivanjem temeljna je ljudska potreba.

DIJETE ŽELI SURADIVATI

Dijete prirodno želi surađivati s roditeljima jer je o njima ovisno. Ali želi očuvati i svoj integritet, upoznati svoje specifične potrebe, nade, strahove. Kada mu pomognemo u tome i dopustimo mu da bude svoje, pomoći ćemo da razvije osobnu odgovornost iz koje će pro-

Dijete prirodno želi surađivati s roditeljima jer je o njima ovisno. Ali želi očuvati i svoj integritet, upoznati svoje specifične potrebe, nade, strahove

to "ne" a da prije toga nismo konzultirali opće norme, "kuharice" odgoju djece i sl. Te nam kuharice npr. često tvrde da moramo biti dosljedni, što ne samo da nije moguće zbog kompleksnosti našeg bića, nego oduzima fleksibilnost nužnu u ljudskim odnosima i razvoju tolerancije.

Primjerice, ako vaše dijete pušta glasnu glazbu, to vam jedan dan može smetati, a drugi dan i ne mora: "Ana, stišaj glazbu!" - "Ali zašto, jučer ti nije smetala?" - "Istina, ali danas me boli glava." - "Ma daj, mama, i prije te je boljela glava pa ništa..." - "Znam da voliš slušati glasnu muziku i to je u redu, ali danas ne. Hoću svoj mir." Na taj smo način svoji, izražavamo svoje potrebe uz poštovanje djetetovih. Alternativa je izvijeđati dijete da je nerazumno, da samo divljaci slušaju tako glasno i zabraniti mu slušanje glasne glazbe.

Vijedaњem ćemo ugroziti njegov integritet pa će ono postati ili preposlušno ili će nam namjerno prkositi, a u oba će slučaja odustat i od sebe i od nas i od našeg odnosa. Ako nam kaže: "Briga me što te boli glava", trebamo kao odrasla osoba preuzeti odgovornost i, kada se oboje smirimo, reći: "Bilo mi je teško kada si rekla da te nije briga za moju glavobolju. Mislila sam da me shvaćaš ozbiljno, a sad vidim da ti je to zbog nečega teško. Reci mi zašto je tako." Djeca znaju vrlo jasno reći da je to zato što im naređujemo, kritiziramo ih i ne čujemo što nam govore.

Ako njihovo mišljenje ozbiljno razmotrimo i priznamo kada smo pogriješili, neće nam trebati nagrade i kazne, jer ćemo imati djetetovo poštovanje. A ono je pak temeljna ljudska potreba, bili mi odrasli ili dijete.

